T-VER-S-TOOL-01-01

การคำนวณการกักเก็บคาร์บอนของต้นไม้

(Calculation for Carbon Sequestration in tree)

ฉบับที่ 2

วันที่บังคับใช้ 26 มีนาคม 2568

องค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน) (อบก.)
Thailand Greenhouse Gas Management Organization (Public Organization) (TGO)

1. บทนำ

เอกสารฉบับนี้เป็นเครื่องมือสำหรับการประเมินปริมาณการกักเก็บคาร์บอนเหนือพื้นดินและใต้ดินของต้นไม้ในพื้นที่โครงการ ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการคำนวณปริมาณการกักเก็บทั้งในส่วนของกรณีฐานและการดำเนินงานภายใต้กิจกรรมโครงการ อีกทั้งเครื่องมือฉบับนี้สามารถนำไปใช้กับโครงการที่ต้องการประเมินปริมาณการกักเก็บก๊าซเรือนกระจกจากการดำเนินโครงการที่เกี่ยวข้องกับด้านป่าไม้ และ/หรือโครงการที่ต้องการประเมินการกักเก็บคาร์บอนจากต้นไม้ที่ปลูกหรือขึ้นตามธรรมชาติภายในพื้นที่โครงการ

2. คำนิยามที่เกี่ยวข้อง

เส้นผ่านศูนย์กลางที่ระดับความสูงเพียงอก (Diameter at Breath Height; DBH)
เส้นผ่านศูนย์กลางของต้นไม้วัดที่ระดับความสูง 1.30 เมตรจากพื้นดิน

ต้นไม้ (Tree)
ต้นไม้ หรือ ไม้ยืนต้นที่มีเนื้อไม้ และอายุยืนยาวหลายปี มีความสูงเกิน 1.30 เมตร และมีเส้นผ่านศูนย์กลางที่ระดับความสูง 1.30 เมตร ตั้งแต่ 4.50 เซนติเมตรขึ้นไป

ไม้หนุ่ม (Sapling)
ต้นไม้ที่เป็นไปตามคำจำกัดความของต้นไม้ ซึ่งมีความสูงเกิน 1.30 เมตร แต่มีเส้นผ่านศูนย์กลางที่ระดับความสูง 1.30 เมตร น้อยกว่า 4.50 เซนติเมตร

มวลชีวภาพเหนือพื้นดิน (Aboveground Biomass)
น้ำหนักแห้งของทุกส่วนของต้นไม้ที่อยู่เหนือพื้นดิน ได้แก่ ลำต้น กิ่ง ใบ ดอก และผล รวมทั้งไม้หนุ่ม (sapling) และไผ่

มวลชีวภาพใต้ดิน (Belowground Biomass)
น้ำหนักแห้งของส่วนของต้นไม้ที่อยู่ใต้ดิน

สมการแอลโลเมตรี
สมการแอลโลเมตรี คือ สมการความสัมพันธ์ระหว่างเส้นผ่านศูนย์กลาง และ/หรือ ความสูงทั้งหมดของต้นไม้ ซึ่งใช้คำนวณน้ำหนักแห้งของต้นไม้

ไม้ขุดล้อม
ต้นไม้ (Tree) ที่ปลูกขึ้น แล้วขุดล้อมต้นไม้เพื่อเคลื่อนย้ายไปปลูกในสถานที่อื่น

3. ลักษณะของกิจกรรมที่เข้าข่าย และเงื่อนไขการนำไปใช้

เครื่องมือนี้เหมาะสำหรับนำไปใช้คำนวณปริมาณการกักเก็บคาร์บอนของต้นไม้ โดยจะรวมการคำนวณทั้งการกักเก็บเหนือพื้นดินและใต้ดิน ซึ่งอาจนำไปใช้ในการคำนวณในพื้นที่ที่มีการสำรวจทั้งพื้นที่ (100%) หรือ การสุ่มวางแปลงตัวอย่างก็ได้ รายละเอียดแนวทางการวางแปลงสำรวจและเก็บข้อมูล ดังภาคผนวกที่ 1

4. การคำนวณปริมาณการกักเก็บคาร์บอน

การคำนวณปริมาณการกักเก็บคาร์บอน สามารถประเมินได้ 4 ทางเลือก ดังนี้

ทางเลือกที่ 1: การประเมินการกักเก็บคาร์บอนจากการนับจำนวนต้นไม้

สามารถคำนวณการกักเก็บคาร์บอนของโครงการ โดยกำหนดให้ปริมาณคาร์บอนที่กักเก็บของต้นไม้ในแต่ละปี มีความสัมพันธ์เป็นเส้นตรง และมีอัตราการเพิ่มพูนปริมาณการเก็บกักคาร์บอนเท่ากับ 9.5 กิโลกรัมคาร์บอนไดออกไซด์/ต้น/ปี

ผู้พัฒนาโครงการต้องดำเนินการตามเงื่อนไข ดังนี้

1) ใช้สำหรับพื้นที่ที่มีการดำเนินการปลูกต้นไม้ไปแล้วเท่านั้น โดยขนาดแปลงย่อยไม่เกิน 30 ไร่ (แปลงย่อย หมายถึง พื้นที่ที่มีเนื้อที่ติดกันและครอบครองโดยผู้ถือครองเดียวกัน) และรวมพื้นที่ทั้งโครงการไม่เกิน 1,000 ไร่

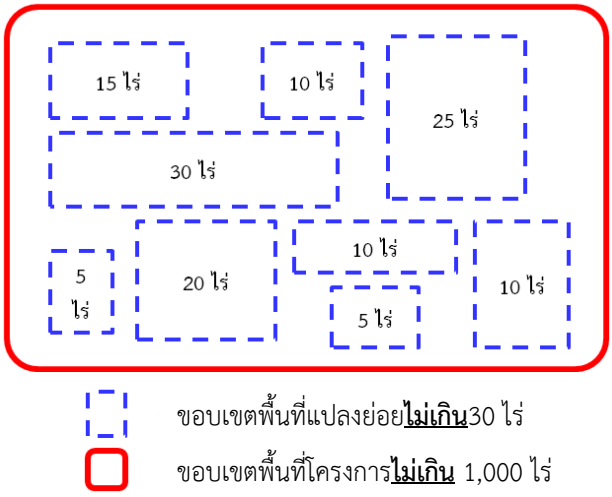

2) จำนวนต้นไม้ในพื้นที่โครงการที่ถูกประเมิน หมายถึง ต้นไม้ (Tree) และไม้หนุ่ม (Sapling) ไม่รวมกล้าไม้ ต้นจาก และไผ่ชนิดต่าง ๆ กรณีที่ต้นไม้มีหลายนางจะถูกนับเป็นหนึ่งต้นเท่านั้น
3) ต้องมีการระบุวิธีการติดตามผลที่สามารถระบุอัตลักษณ์ของต้นไม้ได้อย่างชัดเจน และถาวร ครอบคลุมช่วงระยะเวลาการคิดคาร์บอนเครดิต
4) กรณีที่ต้นไม้ หรือไม้หนุ่มในพื้นที่โครงการตาย จะไม่มีการประเมินการกักเก็บคาร์บอนของต้นไม้หรือไม้หนุ่มนั้นๆ ในช่วงระยะเวลาที่ขอการรับรองคาร์บอนเครดิต เป็นไปตามหลักการอนุรักษ์ (Conservativeness)
5) กรณีที่มีการปลูกต้นไม้เสริมในพื้นที่โครงการ หลังจากที่โครงการได้รับการขึ้นทะเบียนไปแล้ว ให้เริ่มนับปีที่ดำเนินการติดตามผลสำหรับต้นไม้ที่ปลูกเสริม คือวันถัดไปที่ได้รับหนังสือแจ้งตอบรับการเปลี่ยนแปลงจาก อบก. ทั้งนี้ ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ อบก. กำหนด

โดยประเมินปริมาณการกักเก็บคาร์บอนของต้นไม้ในพื้นที่ได้จากสมการ

$$C_{TT} = T \times t \times MAI \times 10^{-3}$$

เมื่อ C_{TT} = ปริมาณการกักเก็บคาร์บอนของต้นไม้ในพื้นที่โครงการ (ตันคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่า)

T = จำนวนต้นไม้ในพื้นที่โครงการทั้งหมด (ต้น)

t = ปีที่ดำเนินการติดตามผล (ปี)

ตัวอย่าง การประเมินสำหรับการขอรับรองคาร์บอนเครดิต
ช่วงระยะเวลาที่ขอการรับรองคาร์บอนเครดิตตั้งแต่ 1 ม.ค. 68 – 30 มิ.ย. 71
ดังนั้นปีที่ดำเนินการติดตามผล เท่ากับ 3.49 ปี (3 ปี 182 วัน)

MAI = อัตราการเพิ่มพูนปริมาณการกักเก็บคาร์บอนของต้นไม้ ($kgCO_2$/ต้น/ปี)

ในการจัดทำเอกสารข้อเสนอโครงการ (PDD) สำหรับทางเลือกที่ 1: การประเมินการกักเก็บคาร์บอนจากการนับจำนวนต้นไม้ กำหนดให้ปริมาณการกักเก็บคาร์บอนของต้นไม้ในปีฐานเท่ากับศูนย์

ทางเลือกที่ 2: การประเมินการกักเก็บคาร์บอนจากการวัดขนาดต้นไม้หรือไม้หนุ่ม

เป็นการประเมินการกักเก็บคาร์บอนจากมวลชีวภาพของต้นไม้โดยใช้สมการแอลโลเมตรี ซึ่งมวลชีวภาพของต้นไม้ ประกอบด้วยมวลชีวภาพเหนือพื้นดิน (Aboveground Biomass; ABG) และมวลชีวภาพใต้ดิน (Belowground Biomass; BLG) โดยมีรายละเอียดการคำนวณดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 วางแปลงตัวอย่างสำรวจให้เป็นไปตามที่ อบก. กำหนด บันทึกชนิด ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง และความสูงทั้งหมดของต้นไม้ในพื้นที่แปลงตัวอย่างของโครงการตามเงื่อนไขสมการประเมินมวลชีวภาพที่เลือกใช้กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 2 การคำนวณมวลชีวภาพเหนือพื้นดิน โดยเลือกสมการแอลโลเมตรี (Allometric equation) ที่เหมาะสมกับชนิดของพรรณไม้หรือพื้นที่โครงการ เป็นไปตามเงื่อนไขข้อใดข้อหนึ่งต่อไปนี้

1) สมการแอลโลเมตรีใช้สำหรับการสำรวจทรัพยากรป่าไม้ของประเทศ หรือ ในการจัดทำบัญชีก๊าซเรือนกระจกของประทศ
2) สมการแอลโลเมตรีที่มีใช้ในเชิงพาณิชย์ของภาคป่าไม้เป็นเวลาตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป
3) สมการอื่นที่มีการศึกษาและตีพิมพ์ในบทความทางวิชาการและสามารถระบุได้ว่าเหมาะสมกับพื้นที่โครงการ
4) สมการที่ อบก. แนะนำ (รายละเอียดดังภาคผนวกที่ 2)

กรณีที่มีการใช้สมการแอลโลเมตรีอื่น ๆ ที่ไม่เป็นไปตามเงื่อนไขข้างต้น หรือสมการประเมินมวลชีวภาพต้องเสนอให้ อบก. พิจารณาและเห็นชอบ

ขั้นตอนที่ 3 การคำนวณมวลชีวภาพใต้ดิน (Belowground Biomass; BLG)

ทางเลือกที่ 1 ใช้สัดส่วนน้ำหนักแห้งของรากต่อต้นของต้นไม้แต่ละชนิด โดยสามารถใช้ค่าสัดส่วนที่ อบก. แนะนำ หรือค่าอื่นๆ ที่มีการศึกษาและตีพิมพ์ในบทความทางวิชาการและสามารถระบุได้ว่าเหมาะสมกับพื้นที่โครงการ หรือ พัฒนาค่าสัดส่วนต้นต่อรากสำหรับพื้นที่ที่ดำเนินโครงการเองและต้องเสนอให้ อบก. พิจารณาและเห็นชอบ

$$b_{BLG_j} = b_{ABG_j} \times R$$

เมื่อ

b_{BLG_j} = ค่ามวลชีวภาพใต้ดินของต้นไม้ชนิด j (ตันน้ำหนักแห้ง)

b_{ABG_j} = ค่ามวลชีวภาพเหนือพื้นดินของต้นไม้ชนิด j (ตันน้ำหนักแห้ง)

R = สัดส่วนน้ำหนักแห้งของรากต่อต้นของต้นไม้

j = ชนิดไม้ 1, 2, 3,... z

ทางเลือกที่ 2 สามารถคำนวณจากสมการแอลโลเมตรี (Allometric equation) โดยเงื่อนไขการเลือกใช้สมการเป็นไปตามที่ระบุไว้ในขั้นตอนที่ 2

กรณีการนำไม้ล้อมมาปลูกในพื้นที่โครงการ จะไม่พิจารณาค่ามวลชีวภาพใต้ดินของต้นไม้ $(b_{BLG} = 0)$ เพื่อเป็นไปตามหลักการอนุรักษ์

<u>ขั้นตอนที่ 4</u> การคำนวณปริมาณการกักเก็บคาร์บอนของต้นไม้ในแต่ละชั้นภูมิ

ทำการคำนวณมวลชีวภาพของต้นไม้ คำนวณปริมาณการกักเก็บคาร์บอนของต้นไม้ การคำนวณค่าเฉลี่ยของการกักเก็บคาร์บอนของต้นไม้ในแต่ละชั้นภูมิ สามารถคำนวณได้โดยใช้สมการ

$$b_{TREE_j} = b_{ABG_j} + b_{BLG_j}$$

$$c_{TREE,p,i} = \sum_{j=1}^{Z} (b_{TREE_j} x\ CF)$$

$$C_{TREE,i} = \frac{\sum_{p=1}^{n_i} C_{TREE,p,i}}{a_p}$$

เมื่อ

b_{TREE_j} = ค่ามวลชีวภาพของต้นไม้ชนิด j (ตันน้ำหนักแห้ง)

b_{ABG_j} = ค่ามวลชีวภาพเหนือพื้นดินของต้นไม้ชนิด j (ตันน้ำหนักแห้ง)

b_{BLG_j} = ค่ามวลชีวภาพใต้ดินของต้นไม้ชนิด j (ตันน้ำหนักแห้ง)

$C_{TREE,p,i}$ = ค่าการกักเก็บคาร์บอนของต้นไม้ในแปลงตัวอย่าง p ชั้นภูมิ i (ตันคาร์บอน)

CF = สัดส่วนปริมาณคาร์บอนในเนื้อไม้ (ตันคาร์บอนต่อตันน้ำหนักแห้ง)

$C_{TREE,i}$ = ค่าเฉลี่ยของการกักเก็บคาร์บอนของต้นไม้ในแต่ละชั้นภูมิ i (ตันคาร์บอนต่อไร่)

a_p = พื้นที่รวมของแปลงตัวอย่าง p (ไร่)

p = แปลงตัวอย่าง 1, 2, 3,...n

j = ชนิดไม้ 1, 2, 3,... z

ขั้นตอนที่ 5 การคำนวณปริมาณการกักเก็บคาร์บอนไดออกไซด์ในพื้นที่โครงการ สามารถคำนวณได้โดยใช้สมการ

$$C_{TREE} = \sum_{i=1}^{M} (a_i \times C_{TREE,i})$$

เมื่อ

C_{TREE} = ปริมาณการกักเก็บคาร์บอนของต้นไม้ในพื้นที่โครงการ (ตันคาร์บอน)

$C_{TREE,i}$ = ค่าเฉลี่ยของการกักเก็บคาร์บอนของต้นไม้ในแต่ละชั้นภูมิ i (ตันคาร์บอนต่อไร่)

a_i = พื้นที่ของชั้นภูมิ i (ไร่)

i = ชั้นภูมิ 1, 2, 3,...m

ทางเลือกที่ 3 : การประเมินการกักเก็บคาร์บอนของต้นไม้โดยเทคโนโลยีการสำรวจระยะไกล (Remote Sensing) ด้วยเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI)

เป็นรูปแบบการประเมินการกักเก็บคาร์บอนของต้นไม้ที่เป็นการนำเทคโนโลยีสำรวจระยะไกลมาพัฒนาเป็นอัลกอลิทึมเพื่อให้ได้ปัญญาประดิษฐ์ในรูปแบบของโปรแกรม หรือ application ที่สามารถนำไปประเมินการกักเก็บคาร์บอนของต้นไม้ โดยโปรแกรม หรือ application ดังกล่าวจะต้องได้รับการเห็นชอบจาก อบก. ตาม แนวทางการพิจารณารับรองวิธีการประเมินการกักเก็บคาร์บอนของต้นไม้โดยเทคโนโลยีการสำรวจระยะไกล (Remote Sensing) ด้วยเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ที่ อบก. กำหนดขึ้น

$$C_{TREE} = C_{TREE,model}$$

เมื่อ

C_{TREE} = ปริมาณการกักเก็บคาร์บอนของต้นไม้ในพื้นที่โครงการ (ตันคาร์บอน)

$C_{\mathrm{TREE},model}$ = ปริมาณการกักเก็บคาร์บอนของต้นไม้ในพื้นที่โครงการประเมินโดยใช้แบบจำลอง (ตันคาร์บอน)

ทางเลือกที่ 4 : อื่นๆ ตามที่ อบก. พิจารณาเห็นชอบ

5. พารามิเตอร์ที่เกี่ยวข้อง

5.1 พารามิเตอร์ที่ไม่ต้องติดตามผล

พารามิเตอร์	MAI
ค่า	9.5
หน่วย	กิโลกรัมคาร์บอนไดออกไซด์ต่อต้นต่อปี

ความหมาย	อัตราการเพิ่มพูนปริมาณการเก็บกักเก็บคาร์บอนของต้นไม้
แหล่งของข้อมูล	การศึกษาลักษณะของพรรณไม้ ปริมาณการดูดซับก๊าซเรือนกระจก และขนาดพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับกลไกการพัฒนาที่สะอาดภาคป่าไม้, 2553
หมายเหตุ	**สำหรับทางเลือกที่ 1**: การประเมินการกักเก็บคาร์บอนจากการนับจำนวนต้นไม้ ดัดแปลงจากค่าพรรณไม้พื้นเมืองโตช้า เพื่อเป็นไปตามหลักการอนุรักษ์

พารามิเตอร์	R
หน่วย	ตันน้ำหนักแห้งของรากต่อตันน้ำหนักแห้งของต้น
ความหมาย	สัดส่วนน้ำหนักแห้งของรากต่อต้นของต้นไม้
แหล่งของข้อมูล	ทางเลือกที่ 1 ตามที่ อบก. กำหนด

ชนิด/กลุ่มพรรณไม้	สัดส่วนน้ำหนักแห้งของรากต่อต้นของต้นไม้ (ร้อยละ)
พรรณไม้ทั่วไป	27
โกงกาง	48
ปาล์ม	41
ไผ่	27
เถาวัลย์	27

ทางเลือกที่ 2 ตารางที่ 4.4 2019 IPCC Guidelines for National Greenhouse Gas Inventories: Volume 4

ทางเลือกที่ 3 ค่าที่ได้จากงานวิจัยที่มีการตีพิมพ์ในบทความทางวิชาการที่ได้รับการยอมรับและสามารถระบุได้ว่าเหมาะสมกับพื้นที่ดำเนินโครงการ

หมายเหตุ	-

พารามิเตอร์	CF
หน่วย	ตันคาร์บอนต่อตันน้ำหนักแห้ง
ความหมาย	สัดส่วนคาร์บอนในเนื้อไม้
แหล่งของข้อมูล	ทางเลือกที่ 1 ตามที่ อบก. กำหนด

ชนิด/กลุ่มพรรณไม้	สัดส่วนคาร์บอนในเนื้อไม้ (ร้อยละ)
พรรณไม้ทั่วไป	47.00
โกงกาง	47.15
ปาล์ม	41.30
ไผ่	47.00
เถาวัลย์	47.00

	ทางเลือกที่ 2 ตารางที่ 4.3 2006 IPCC Guidelines for National Greenhouse Gas Inventories: Volume 4 (Default 0.47) ทางเลือกที่ 3 ค่าที่ได้จากงานวิจัยที่มีการตีพิมพ์ในบทความทางวิชาการที่ได้รับการยอมรับและสามารถระบุได้ว่าเหมาะสมกับพื้นที่ดำเนินโครงการ
หมายเหตุ	-

5.2 พารามิเตอร์ที่ต้องติดตามผล

พารามิเตอร์	T
หน่วย	ต้น
ความหมาย	จำนวนต้นไม้ในพื้นที่โครงการทั้งหมด ที่มีความสูงมากกว่า 1.30 เมตร หมายถึง ต้นไม้ (Tree) และไม้หนุ่ม (Sapling) ไม่รวมกล้าไม้ ต้นจาก และพรรณไม้กลุ่มไผ่ กรณีที่ต้นไม้มีหลายนาง จะถูกนับเป็นหนึ่งต้นเท่านั้น
แหล่งของข้อมูล	รายงานการสำรวจในพื้นที่
วิธีการติดตามผล	บันทึกโดยเกษตรกรหรือผู้พัฒนาโครงการด้วยวิธีการที่เหมาะสม
ความถี่ในการติดตามผล	ตลอดช่วงที่ติดตามผล
หมายเหตุ	**สำหรับทางเลือกที่ 1**: การประเมินการกักเก็บคาร์บอนจากการนับจำนวนต้นไม้ ● ต้องมีการระบุวิธีการติดตามผลที่สามารถระบุอัตลักษณ์ของต้นไม้ได้อย่างชัดเจน และถาวร ครอบคลุมช่วงระยะเวลาการคิดคาร์บอนเครดิต เช่น การติดแถบหมายเลขกำกับไว้ทุกต้นในตำแหน่งที่เห็นได้ชัดเจน ชื่อพรรณไม้ พิกัด แผนที่ ความโต เป็นต้น หากแถบหมายเลขกำกับเกิดการชำรุดเสียหาย หรือสูญหาย ผู้พัฒนาโครงการมีหน้าที่ในการดูแลบำรุงรักษาให้อยู่ในสภาพที่สามารถตรวจสอบได้ ● กรณีที่ไม่สามารถยืนยันอัตลักษณ์ของต้นไม้ได้ ให้พิจารณาค่าการกักเก็บคาร์บอนของต้นไม้นั้นเท่ากับศูนย์ เป็นไปตามหลักการอนุรักษ์

พารามิเตอร์	A
หน่วย	ไร่
ความหมาย	พื้นที่โครงการทั้งหมด
แหล่งของข้อมูล	รายงานการสำรวจพื้นที่ที่สามารถอ้างอิงกับตำแหน่งทางภูมิศาสตร์

วิธีการติดตามผล	- สำรวจในพื้นที่ - ใช้ภาพถ่ายดาวเทียม/ภาพถ่ายทางอากาศ
ความถี่ในการติดตามผล	ตามรอบของการประเมินติดตามผลเพื่อขอการรับรอง
หมายเหตุ	-

พารามิเตอร์	a_i
หน่วย	ไร่
ความหมาย	พื้นที่ของชั้นภูมิ i
แหล่งของข้อมูล	รายงานการสำรวจพื้นที่ที่สามารถอ้างอิงกับตำแหน่งทางภูมิศาสตร์
วิธีการติดตามผล	- สำรวจในพื้นที่ - ใช้ภาพถ่ายดาวเทียม/ภาพถ่ายทางอากาศ
ความถี่ในการติดตามผล	ตามรอบของการประเมินติดตามผลเพื่อขอการรับรอง
หมายเหตุ	รายละเอียดเพิ่มเติมภาคผนวกที่ 1

พารามิเตอร์	a_p
หน่วย	ไร่
ความหมาย	พื้นที่แปลงตัวอย่าง p ที่ทำการสำรวจข้อมูลตัวอย่างเพื่อใช้ในการประเมินปริมาณการกักเก็บคาร์บอน
แหล่งของข้อมูล	รายงานการสำรวจพื้นที่ที่สามารถอ้างอิงกับตำแหน่งทางภูมิศาสตร์
วิธีการติดตามผล	- สำรวจในพื้นที่ - ใช้ภาพถ่ายดาวเทียม/ภาพถ่ายทางอากาศ
ความถี่ในการติดตามผล	ตามรอบของการประเมินติดตามผลเพื่อขอการรับรอง
หมายเหตุ	รายละเอียดเพิ่มเติมภาคผนวกที่ 1

พารามิเตอร์	D
หน่วย	เซนติเมตร
ความหมาย	เส้นผ่านศูนย์กลางของต้นไม้ ที่ระดับความสูง 1.30 เมตร หรือตามเงื่อนไขสมการประเมินมวลชีวภาพที่เลือกใช้กำหนดไว้
แหล่งของข้อมูล	บันทึกโดยผู้พัฒนาโครงการด้วยวิธีการที่เหมาะสม
วิธีการติดตามผล	ตรวจวัดในพื้นที่ จากการวางแปลงตัวอย่าง
ความถี่ในการติดตามผล	ตามรอบของการประเมินติดตามผลเพื่อขอการรับรอง
หมายเหตุ	**สำหรับทางเลือกที่ 2**: การประเมินการกักเก็บคาร์บอนจากการวัดขนาดต้นไม้

พารามิเตอร์	H
หน่วย	เมตร
ความหมาย	ความสูงทั้งหมดของต้นไม้
แหล่งของข้อมูล	บันทึกโดยผู้พัฒนาโครงการด้วยวิธีการที่เหมาะสม
วิธีการติดตามผล	ตรวจวัดในพื้นที่ จากการวางแปลงตัวอย่าง
ความถี่ในการติดตามผล	ตามรอบของการประเมินติดตามผลเพื่อขอการรับรอง
หมายเหตุ	**สำหรับทางเลือกที่ 2**: การประเมินการกักเก็บคาร์บอนจากการวัดขนาดต้นไม้

พารามิเตอร์	$C_{TREE,model}$
หน่วย	ตันคาร์บอน
ความหมาย	ปริมาณการกักเก็บคาร์บอนของต้นไม้ในพื้นที่โครงการประเมินโดยใช้แบบจำลอง
แหล่งของข้อมูล	เงื่อนไขตามที่แบบจำลองกำหนดไว้
วิธีการติดตามผล	เงื่อนไขตามที่แบบจำลองกำหนดไว้
ความถี่ในการติดตามผล	เงื่อนไขตามที่แบบจำลองกำหนดไว้
หมายเหตุ	**สำหรับทางเลือกที่ 3**: ข้อมูลสำหรับการติดตามผลการดำเนินโครงการจะต้องระบุไว้ในเอกสารข้อเสนอโครงการ (Project Design Document: PDD)

เอกสารอ้างอิง

1. Estimation of carbon stocks and change in carbon stocks of trees and shrubs in A/R CDM project activities (AR-TOOL14 Version 04.2)
2. 2006 IPCC Guidelines for National Greenhouse Gas Inventories: Volume 4 Agriculture, Forestry and Other Land Use
3. 2019 IPCC Guidelines for National Greenhouse Gas Inventories: Volume 4 Agriculture, Forestry and Other Land Use
4. A/R Methodology Tool “Calculation of the number of sample plots for measurements within A/R CDM project activities”
5. คู่มือศักยภาพของพรรณไม้สำหรับส่งเสริมภายใต้ครงการกลไกการพัฒนาที่สะอาดภาคป่าไม้, อบก.
6. คู่มืออ้างอิงการพัฒนาโครงการลดก๊าซเรือนกระจกภาคสมัครใจตามมาตรฐานของประเทศไทย สาขาป่าไม้และการเกษตร, อบก.

ภาคผนวกที่ 1
การวางแปลงสำรวจและเก็บข้อมูลสำหรับโครงการประเภทป่าไม้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดชั้นภูมิ (Stratification)

หากพื้นที่ดำเนินโครงการมีลักษณะไม่สม่ำเสมอ (heterogeneous) จำเป็นต้องมีการจำแนกชั้นภูมิ (stratification) เพื่อให้การประเมินการกักเก็บคาร์บอนในมวลชีวภาพมีความถูกต้องยิ่งขึ้น ในการกำหนดชั้นภูมิควรจำแนกตามสภาพที่ปรากฏ โดยในชั้นภูมิเดียวกันควรมีลักษณะความคล้ายคลึงกันมากที่สุด แต่มีความแตกต่างกันระหว่างชั้นภูมิมากที่สุด ลักษณะที่นำมาใช้เป็นเกณฑ์ในการจำแนกชั้นภูมิจะต้องมีความสัมพันธ์กับปริมาณการกักเก็บคาร์บอนในมวลชีวภาพของแต่ละชั้นภูมิที่ทำการจำแนก เช่น ประเภทป่า ชนิดพืชพรรณ ระดับความสูงจากน้ำทะเล ระดับความลาดชัน ความอุดมสมบูรณ์ ชั้นอายุของพืชพรรณ ปีที่ปลูก แปลงที่ปลูก เป็นต้น

กรณีที่เป็นสวนป่าเชิงเดี่ยวที่มีการจัดการอย่างประณีต หรือพื้นที่ที่มีลักษณะสม่ำเสมอ (heterogeneous) รวมถึงมีลักษณะทางกายภาพที่มีความคล้ายคลึงกันจนไม่สามารถแบ่งชั้นภูมิได้ อาจไม่ต้องทำการแบ่งชั้นภูมิ

ขั้นตอนที่ 2 ขนาดแปลงตัวอย่าง

แปลงตัวอย่างอาจเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส สี่เหลี่ยมผืนผ้า หรือวงกลม ให้พิจารณาวางแปลงตัวอย่างในรูปแบบและขนาดอื่น ๆ ตามความเหมาะสมของพื้นที่ และถูกต้องตามหลักวิชาการ ขนาดแปลงตัวอย่างที่ อบก. แนะนำ คือ แปลงสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาด 40 x 40 เมตร (ขนาด 1 ไร่)

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดจำนวนแปลงตัวอย่าง

จำนวนแปลงตัวอย่างที่ใช้ในการสำรวจขึ้นอยู่กับความแม่นยำและความถูกต้องที่ต้องการ การตัดสินใจใช้จำนวนตัวอย่างมากน้อยเพียงใดจึงขึ้นอยู่กับผู้ที่ทำการศึกษาต้องตัดสินใจเลือกวิธีการต่าง ๆ ตามความเหมาะสมของสภาพพื้นที่นั้น ๆ ทั้งนี้ อบก. ได้กำหนดจำนวนแปลงตัวอย่างในการสำรวจ ให้ 3 แนวทาง ดังนี้

ทางเลือกที่ 1 พื้นที่ของแปลงตัวอย่างรวมต้องไม่น้อยกว่าร้อยละ 1 ของพื้นที่ดำเนินโครงการทั้งหมด โดยการวางแปลงตัวอย่างต้องกระจายในแต่ละชั้นภูมิอย่างเหมาะสม และในแต่ละชั้นภูมิจะต้องมีจำนวนของแปลงตัวอย่างไม่น้อยกว่าร้อยละ 1 ของพื้นที่ชั้นภูมินั้น ๆ ซึ่งการแบ่งชั้นภูมิต้องเป็นการนำปัจจัยที่มีผลต่อการกักเก็บคาร์บอนมาใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาสำหรับการแบ่งชั้นภูมิ โดยในชั้นภูมิเดียวกันควรให้มีลักษณะความคล้ายคลึงกันมากที่สุด ตามรายละเอียดในขั้นตอนที่ 1

ทางเลือกที่ 2 การวางแปลงตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified random sampling) มีขั้นตอนดังนี้

1) ภายหลังจากทำการแบ่งชั้นภูมิเรียบร้อยแล้ว โดยให้วางแปลงตัวอย่างกระจายในแต่ละกลุ่มชั้นภูมิสุดท้ายควรกระจายตามสัดส่วน (Proportional allocation) กล่าวคือ ชั้นภูมิใดมีพื้นที่เยอะควรมีจำนวนแปลงตัวอย่างเป็นตัวแทนที่มากกว่า และกำหนดให้วางแปลงตัวอย่างในกลุ่มชั้นภูมิสุดท้าย จำนวนไม่น้อยกว่า 3 แปลง โดยขนาดแปลงตัวอย่างแต่ละแปลงไม่น้อยกว่า 1 ไร่ ดังรูปที่ 1 กรณีที่พื้นที่โครงการไม่สามารถวาง

แปลงตัวอย่างขนาด 1 ไร่ สามารถแบ่งเป็นแปลงตัวอย่างย่อยได้ เช่น 20 x 40 เมตร จำนวน 2 แปลง โดยตำแหน่งแปลงตัวอย่างย่อยควรอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกันเพื่อลดความคลาดเคลื่อน

2) นำค่ามวลชีวภาพในแต่ละกลุ่มชั้นภูมิสุดท้าย มาคำนวณค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (Coefficient of variation: CV) โดยค่า CV ที่ได้ต้องไม่เกินร้อยละ 25 ให้ถือว่าจำนวนแปลงตัวอย่างดังกล่าวเป็นตัวแทนที่เหมาะสม

3) กรณีค่า CV ของกลุ่มชั้นภูมิสุดท้ายใด ๆ เกินร้อยละ 25 จำเป็นต้องทำการวางแปลงตัวอย่างเพิ่มเติมในชั้นภูมินั้น หรือจำแนกชั้นภูมิเพิ่มเติม เพื่อให้ค่า CV อยู่ในเกณฑ์ที่กำหนด

การคำนวณค่า CV

$$CV = \frac{SD \times 100}{\bar{x}}$$

เมื่อ

CV = ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (Coefficient of variation)

SD= ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

$\bar{x}$ = ค่าเฉลี่ย

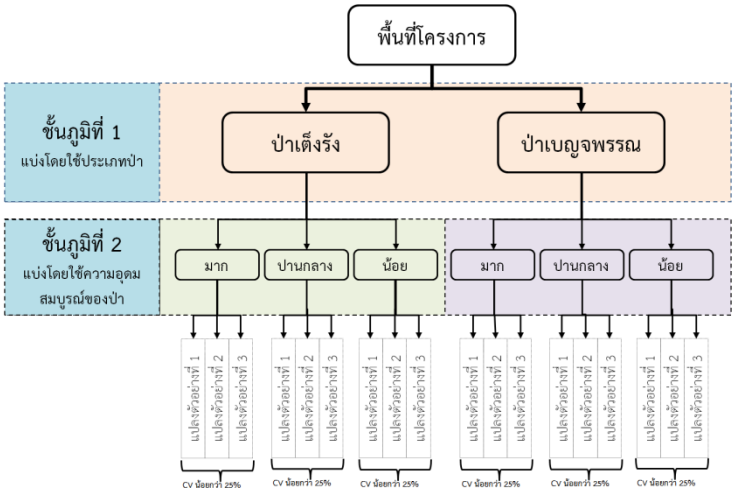

รูปที่ 1 ตัวอย่างการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified random sampling)

ทางเลือกที่ 3 การหาจำนวนแปลงตัวอย่างตาม A/R Methodology Tool “Calculation of the number of sample plots for measurements within A/R CDM project activities”

$$n = \left(\frac{t_{VAL}}{E}\right)^2 \times (\sum_i w_i \times s_i)^2$$

เมื่อ

n = จำนวนแปลงตัวอย่างที่เหมาะสม

t_{VAL} = ค่า Student's t-value
ในที่นี้กำหนดให้มีระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 90

w_i = สัดส่วนของพื้นที่ในชั้นภูมิที่ i ต่อพื้นที่ทั้งหมด

s_i = ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของชั้นภูมิที่ i

E = ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ ได้แก่ ครึ่งหนึ่งของช่วงความเชื่อมั่น (confidence interval) ในการประมาณปริมาณมวลชีวภาพในขอบเขตโครงการ ในที่นี้กำหนดให้ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้เท่ากับ ร้อยละ 10

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บข้อมูลต้นไม้ในแปลงตัวอย่าง

เมื่อวางแปลงตัวอย่างแล้วเสร็จ ให้ทำการเก็บข้อมูลต้นไม้ ได้แก่ ชนิด ขนาดความโต และความสูงทั้งหมดของต้นไม้ (Tree) เพื่อนำไปประเมินปริมาณการกักเก็บคาร์บอนของต้นไม้ตามสมการแอลโลเมตรีที่เลือกใช้ต่อไป

ภาคผนวกที่ 2
สมการแอลโลเมตรี

ตารางที่ 1 สมการแอลโลเมตรีประเมินมวลชีวภาพจำแนกตามกลุ่มชนิดของไม้

กลุ่มชนิดไม้	สมการ	อ้างอิง
กลุ่มพรรณไม้ทั่วไป	$W_S = 0.0396 (D^2H)^{0.933}$ $W_B = 0.00349 (D^2H)^{1.030}$ $W_L = \left(\frac{28}{(W_s + W_B)} + 0.025\right)^{-1}$ $W_T = W_S + W_B + W_L$	Ogawa et al. (1965)
กลุ่มพรรณไม้ป่าชายเลน	$W_S = 0.05466 (D^2H)^{0.945}$ $W_B = 0.01579 (D^2H)^{0.9124}$ $W_L = 0.0678 (D^2H)^{0.5806}$ $W_T = W_S + W_B + W_L$	Komiyama et al. (1987)
กลุ่มปาล์ม	$W_T = 6.666 + 12.826 (H)^{0.5}(\ln H)$	Peason et al. (2005)
กลุ่มไผ่	ไผ่บงป่า $W_T = 0.1466(D)^{0.7187}$ ไผ่บงดำ $W_T = 0.49522 (D^2)^{0.8726}$ ไผ่ข้าวหลาม $W_T = 0.17446 (D^2)^{1.0437}$ ไผ่ไร่และไผ่ผาก $W_T = 0.2425(D^2)^{1.0751}$	อิทธิพงศ์ (2557) Kutintara (1995) Kutintara (1995) Kutintara (1995)
กลุ่มเถาวัลย์	$W_T = 0.8622 (D)^{2.0210}$	ชิงชัยและคณะ (2554)
เงาะ	$W_S = 0.0083(D_0)^{3.1573}$ $W_B = 0.00002(D_0)^{4.4921}$ $W_L = 0.0033(D_0)^{2.6908}$ $W_T = 0.0065(D_0)^{3.3102}$	ลดาวัลย์ พวงจิตร และออ พรานไชย. (2561).
ทุเรียน	$W_S = 0.0051(D_0)^{2.9820}$ $W_B = 0.0046(D_0)^{2.4675}$ $W_L = 0.0101(D_0)^{1.9889}$ $W_T = 0.0078(D_0)^{2.9605}$	ลดาวัลย์ พวงจิตร และออ พรานไชย. (2561).
มังคุด	$W_S = 0.0492(D)^{2.6368}$ $W_B = 0.1635(D)^{1.9872}$ $W_L = 0.0795(D)^{2.0795}$ $W_T = 0.2164(D)^{2.3548}$	ลดาวัลย์ พวงจิตร และออ พรานไชย. (2561).

กลุ่มชนิดไม้	สมการ	อ้างอิง
ลองกอง	$W_S = 0.0090(D_0)^{2.9849}$ $W_B = 0.0031(D_0)^{2.9358}$ $W_L = 0.0084(D_0)^{2.2572}$ $W_T = 0.0234(D_0)^{2.7680}$	ลดาวัลย์ พวงจิตร และออ พรานไชย. (2561).

หมายเหตุ W_S = มวลชีวภาพเหนือพื้นดินในส่วนที่เป็นลำต้น (กก.)
W_B = มวลชีวภาพเหนือพื้นดินในส่วนที่เป็นกิ่ง (กก.)
W_L = มวลชีวภาพเหนือพื้นดินในส่วนที่เป็นใบ (กก.)
W_T = มวลชีวภาพเหนือพื้นดินทั้งหมด (กก.)
D = ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางที่ระดับความสูง 1.30 เมตร (ซม.)
D_0 = เส้นผ่านศูนย์กลางระดับชิดดิน (ซม.)
H = ความสูงทั้งหมดของต้นไม้ (เมตร)

ตารางที่ 2 สมการแอลโลเมตรีประเมินมวลชีวภาพจำแนกตามชนิดป่าของประเทศไทย

ชนิดป่า	สมการ	อ้างอิง
ป่าดิบแล้ง ป่าดิบเขา	$W_S = 0.0509 (D^2H)^{0.919}$ $W_B = 0.00893 (D^2H)^{0.977}$ $W_L = 0.0140 (D^2H)^{0.669}$ $W_T = W_S + W_B + W_L$	Tsutsumi et.al. (1983)
ป่าดิบชื้น	$W_S = 0.0396 (D^2H)^{0.9326}$ $W_B = 0.006003 (D^2H)^{1.027}$ $W_L = \left(\frac{28}{(W_s + W_B)} + 0.025\right)^{-1}$ $W_T = W_S + W_B + W_L$	Ogawa et.al. (1965)
ป่าเต็งรัง และ ป่าเบญจพรรณ	$W_S = 0.0396 (D^2H)^{0.933}$ $W_B = 0.00349 (D^2H)^{1.030}$ $W_L = \left(\frac{28}{(W_s + W_B)} + 0.025\right)^{-1}$ $W_T = W_S + W_B + W_L$	Ogawa et.al. (1965)
ป่าสนเขา (สนสองใบ)	$W_S = 0.2141 (D^2H)^{0.9814}$ $W_B = 0.00002 (D^2H)^{1.4561}$ $W_L = 0.00072 (D^2H)^{1.0138}$ $W_T = W_S + W_B + W_L$	สุนันทา (2531)
ป่าสนเขา (สนสามใบ)	$W_S = 0.02698 (D^2H)^{0.946}$ $W_B = 0.00018 (D^2H)^{1.455}$ $W_L = 0.00072 (D^2H)^{1.094}$ $W_T = W_S + W_B + W_L$	พงษ์ศักดิ์ (2524)
ไม้โกงกาง (*Rhizophora* spp.)	$W_S = 0.05466 (D^2H)^{0.945}$ $W_B = 0.01579 (D^2H)^{0.9124}$ $W_L = 0.0678 (D^2H)^{0.5806}$ $W_T = W_S + W_B + W_L$	Komiyama et al. (1987)
พรรณไม้ในป่า ชายเลนชนิดอื่น ๆ	$W_S = 0.0449 (D^2H)^{0.9549}$ $W_B = 0.02412 (D^2H)^{0.8649}$ $W_L = 0.09422 (D^2H)^{0.5439}$ $W_T = W_S + W_B + W_L$	Komiyama et al. (1987)

หมายเหตุ
W_S = มวลชีวภาพเหนือพื้นดินในส่วนที่เป็นลำต้น (กก.)
W_B = มวลชีวภาพเหนือพื้นดินในส่วนที่เป็นกิ่ง (กก.)
W_L = มวลชีวภาพเหนือพื้นดินในส่วนที่เป็นใบ (กก.)
W_T =มวลชีวภาพเหนือพื้นดินทั้งหมด (กก.)
D = ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางที่ระดับความสูง 1.30 เมตร (ซม.)
H = ความสูงทั้งหมดของต้นไม้ (เมตร)

บันทึกการแก้ไข T-VER-S-TOOL-01-01

ฉบับที่	แก้ไขครั้งที่	วันที่บังคับใช้	รายการแก้ไข
02	01	26 มีนาคม 2568	- คำนิยาม - การคำนวณปริมาณการกักเก็บคาร์บอน ทางเลือกที่ 1: การประเมินการกักเก็บคาร์บอนจากการนับจำนวนต้นไม้ - การคำนวณปริมาณการกักเก็บคาร์บอน ทางเลือกที่ 2: การประเมินการกักเก็บคาร์บอนจากการวัดขนาดต้นไม้หรือไม้หนุ่ม - พารามิเตอร์ที่ไม่ต้องติดตามผล - พารามิเตอร์ที่ต้องติดตามผล - ภาคผนวกที่ 1 การวางแปลงสำรวจและเก็บข้อมูลสำหรับโครงการประเภทป่าไม้ - ภาคผนวกที่ 2 สมการแอลโลเมตรี
01	-	1 มีนาคม 2566	ปรับแก้ไขจาก T-VER-TOOL-FOR/AGR-01 Version 04